

Podgorica, 6. april 2023.

MINISTARSTVO PROSVJETE CRNE GORE

Miomir Vojinović, ministar

PREDMET: *Inicijativa za unaprijeđenje nastavnog procesa koji se odnosi na savremenu nacionalnu i regionalnu istoriju sa osvrtom na osjetljive, kontroverzne ili nedovoljno istražene i zastupljene teme*

Poštovani gospodine Vojinović,

Centar za građansko obrazovanje (CGO) je 2021. godine [objavio 25 video lekcija za nastavu istorije i društvenu grupu predmeta](#), u okviru projekta "*Nastava istorije tokom COVID 19 pandemije – jednak pristup za sve*", koji je podržan od strane Ministarstva vanjskih poslova SR Njemačke, posredstvom Njemačke ambasade u Crnoj Gori. Takođe, CGO je tokom 2022. godine objavio i [publikaciju pomoćnog nastavnog materijala za društvenu grupu predmeta sa fokusom na nastavu istorije](#), u okviru projekta "*Nastava kontroverzne istorije za odgovorno obrazovanje*", podržanog od strane Regionalnog projekta o ratnim zločinima (RWC) koji implementira Program Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP) uz podršku Vlade Ujedinjenog Kraljevstva.

Video lekcije na crnogorskom i albanskom jeziku su dostupne na linku - <https://cgo-cce.org/2022/03/19/15-novih-radionica-za-nastavu-o-90im/>, a publikacija na linku <https://media.cgo-cce.org/2022/03/Nastava-kontroverzne-istorije-radionice.pdf>.

CGO podsjeća da iako su lekcije o periodu 1991-2001 zastupljene u našem obrazovnom sistemu već duže od deceniju, istraživanja sprovedena kod svršenih srednjoškolaca, ali i nastavnika/ca, ukazuju da se **o ovim temama ili ne predaje ili da se predaju samo osnovne informacije**. To je bila **motivacija CGO-u da pristupi kreiranju pristupačnih nastavnih alatki koje bi mogle više angažovati nastavnike/ce da se bave ovim temama**.

Na produkciji video lekcija radio je tim koji su činili istoričari i pedagozi Rade Vujović, Valentina Knežević i Žana Savović za osnovnu školu, i **Lazar Aranitović i Marko Radojević** za srednju školu. **Urednici lekcija su istoričari Igor Radulović i Miloš Vukanović**. Video lekcije uključuju sljedeće **teme**: *Kultura i istorija Albanaca; Kultura i istorija Roma; Kultura i istorija Hrvata; Kultura i istorija Bošnjaka/Muslimana u Crnoj Gori; Kultura i istorija Jevreja u Crnoj Gori; Holokaust; Monumentalno kulturno nasljeđe komunizma; Popularna kultura u komunističkoj Jugoslaviji; Umjetnički prikaz raspada Jugoslavije; Uništenje kulturnih dobara; Autoritarni aspekt komunističke vlasti u Jugoslaviji; Informbiro kriza; Raspad Jugoslavije; AB revolucija; Višepartizam u Crnoj Gori; Antiratni pokret u Crnoj Gori; Teška kršenja ljudskih prava u Jugoslaviji; Teška kršenja ljudskih prava u Crnoj Gori 90ih; Žene i djeca u ratu; Izbjeglice i migracije; NATO intervencija 1999. godine; Napad na Dubrovnik; Ratna propaganda 90ih; Nepoželjno nasljeđe Drugog svjetskog rata; Razvoj ženskih prava u Crnoj Gori*. Iako su teme metodološki usklađene za različite stepene obrazovanja, autori i urednici su uložili napor da video lekcije budu prijemčive za sve uzraste školovanja. **Dodatno su kreirani i [Metodološki priručnik za online nastavu istorije](#) i [Metodološki priručnik za procjenu znanja u online nastavi istorije](#)**, koji su takođe dostupni na crnogorskom i albanskom jeziku.

Publikacija „*Nastava kontroverzne istorije za odgovorno obrazovanje – 15 radionica*“ sadrži **15 gotovih, pilotiranih i primjenjivih radionica** koje obrađuju različite društvene aspekte raspada Jugoslavije i konflikta 90ih, kako uzroka tako i posljedica. **Teme obuhvataju kompleksne procese**, od masovnih kršenja ljudskih prava,

kulturocida, migracija i sjećanja do reprezentacije rata u popularnoj kulturi. **Urednici su historičari Miloš Vukanović i Igor Radulović, a autori/ke: Marija Vujošević, Lazar Aranitović, Vukadin Nišavić, Filip Kuzman, Tatjana Šaletić, mr Vesna Kovačević, Violeta Stojkanović, Ljubica Vučinić, Ljiljana Bajčetić, Rade Vujović, Radomir Radonjić, Miloš Mrvaljević, Ana Vukosavović Četković, Milosava Mrdak Mitrović i Zvezdana Lakić.**

Sve ovo je urađeno da **da se profesorima/kama istorije i društvene grupe predmeta omogući lakši pristup predavanju ovim temama, a učenicima/ama lakši pristup naučno utvrđenim i metodološki usklađenim informacijama.** CGO vjeruje da se **samo kroz kritičko sagledavanje kontroverznih i osjetljivih tema iz naše prošlosti, pored znanja, mogu razvijati analitičke sposobnosti kod učenika.** Produkciju ovih materijala pratile su i konsultacije sa nastavnim kadrom, kao i obuke koje su rezultirale njihovom konačnom verzijom, ali i osnaženim kadrom za njihovo predavanje.

CGO u kontinuitetu ukazuje na nedostatnosti obrazovnog sistema kad je riječ o obrazovanju koji se odnosi na teme savremene regionalne i nacionalne istorije. Jedna od **posljedica je i talas nenaučnog revizionističkog sagledavanja događaja** koji se vežu za period 90ih godina prošlog vijeka, i to kroz vaninstitucionalne izvora znanja, a u koje spadaju porodica, mediji, vjerske organizacije, socijalne mreže, itd. **Nove generacije koje prolaze kroz crnogorski obrazovni sistem nemaju, na što ukazuju brojni primjeri, oformljenu realnu sliku o svemu što se dešavalo 90ih godina prošlog vijeka, a uz snaženje mehanizama manipulacije i dezinformacija, ovo doprinosi i radikalizmu i ekstremizmu kod mladih ljudi, ali i šire zajednice.**

Tako posljednjih godina svjedočimo i nemilim događajima u pojedinim crnogorskim opštinama, čiji su **akteri upravo mladi ljudi, a koje karakterišu nacionalistički izrazi i izlivi mržnje prema drugačijima, devastacija kulturno-istorijskih dobara, zatim govoru mržnje zbog političkih i ideoloških razlika, itd.** Ovo je i **jedna od posljedica sistemskog zaborava i izostanka izgradnje kulture mira, uz jačanje radikalizma i ekstremizma, a što je uznemiravajuće i zahtijeva ozbiljan i sistemski odgovor institucija, počev od obrazovnog sistema.** Stoga, ignorisanje ili neadekvatno obrađivanje ovih tema u obrazovnom sistemu **prijeti da ojača kontroverze za građane i građanke Crne Gore, a samim tim i da dođe do šireg osporavanja građanskog i evropskog koncepta Crne Gore.**

Imajući navedeno u vidu, **CGO ovim putem inicira da se preduzmu potrebne aktivnosti za unaprijeđenje nastavnog procesa koji se odnosi na savremenu regionalnu i nacionalnu istoriju sa osvrtom na osjetljive, kontroverzne ili nedovoljno istražene teme, u cilju spriječavanja širenja vaninstitucionalnog i manipulativnog sadržaja.** U tom kontekstu, **naglašavamo da postoji već razvijen pomoćni nastavni materijal i nastavke alatke mogu u sadržajnom i metodološkom dijelu pomoći upotpunjavanju nastavnog procesa i jačanju kvaliteta obrazovanja, ali i suzbijanju negativnih trendova koji su se počeli opasno manifestovati u našem društvu.**

Vjerujemo da predložena Inicijativa doprinosi jačanju uloge obrazovnog sistema i promociji kulture ljudskih prava i dijaloga, zasnovanih na demokratskim vrijednostima čiji je neizostavni dio i adekvatno suočavanje sa prošlošću, Dodatno, smatramo i da ova Inicijativa, ukoliko bi bila sprovedena, unosi i niz preventivnih mehanizama protiv radikalnih uvjerenja i pojave nasilnog ekstremizma, adresirajući mlade kroz modernije i njima prijemčivije oblike obrazovanja, fokusiraju se na razvoj znanja i sposobnosti kod učenika/ca svih uzrasta uz podsticaj za samozaključivanje bez predrasuda ili emocija.

+382 20 228 479
+382 67 289 336

info@cgo-cce.org
www.cgo-cce.org

Ul. Svetlane Kane Radević 1
81000, Podgorica, Crna Gora

CGO izražava spremnost da pomogne institucionalne napore u sprovođenju ove Inicijative, jer se **radi o temama koje se ignorišu, a koje dubinski definišu kako naše unutrašnje tako i regionalne odnose.**

Očekujemo da nas o odnosu prema ovoj inicijativi obavijestite, a zadržavamo pravo da sadržaj ovog dopisa, kao i vaš odnos prema ovom pitanju direktno komuniciramo sa zainteresovanom javnošću.

S poštovanjem,

Tamara Milaš, koordinatorica programa *Ljudska prava*

+382 20 228 479
+382 67 289 336

info@cgo-cce.org
www.cgo-cce.org

Ul. Svetlane Kane Radević 1
81000, Podgorica, Crna Gora

